

Entre els plecs de la memòria

PLOM, ANTIMONI I CARICATURES

ADOLF SINTES

Si he de dir ver, no m'agrada gaire orejar els meus records personals, que d'altra banda no crec que siguin de gaire interès per al lector. Però aquesta setmana faig un excepció, justificada crec, per recordar un amic ciutadellenc que ens ha deixat fa poc i amb qui vaig compartir algunes experiències de joventut, en Miquel Cardona Florit.

Amb en Miquel ens vam conèixer a la impremta Rovi, situada boni dalt de la Costa de sa Plaça, de Maó. A mitjan anys seixanta jo havia començat a fer-hi feina com aprenent i sense assegurança, com s'acostumava a l'època, entre calaixeres plenes de tipus de lletra, fets d'un aliatge de plom i antimoni, que no havien evolucionat gaire de les inventades per mestre Gutenberg cinc cents anys abans.

A Can Rovi el mestre era en Toni Villalonga, de Can Mica. Allà vaig aprendre a manejar el componedor, amb el que col·locant lletres, signes i espais un rera l'altre feien les línies, ajustades entre interlínies, fins a completar el motlle i fer-hi el fil d'empalmar, tasca amb la que vaig tenir un bon mestre amb en Juan Antonio, amb qui encara feim qualque xerradeta en trobar-nos per Maó, també vaig manejar la màquina d'imprimir manual, amb els corròns que pujaven i baixaven del plat giratori per entintar el motlle vertical. S'havia d'anar viu de no enganxar-s'hi el dits. Per la seva part, en Vidal manejava la Heidelberg alemanya, incorporada poc abans de la meua entrada, una minerva automàtica que substituïa els dits per dues aspes que col·locaven i treien amb més agilitat el full o cartolina, prèviament tallat a la guillotina manual.

A finals dels seixanta s'incorporà a la plantilla de la impremta en Miquel Cardona, amb la intenció de comprar-la, cosa que jo desconeixia en aquells moments. La seva va ser una alenada d'aire fresc en aquell taller una mica claustrofòbic de la rebotiga de la llibreria, on ens movíem renouement sobre les posts d'emballatge destinades a amortir els cops dels tipus de lletra que ens poguessin caure a terra i deformar-se irremissiblement.

En Miquel arribava de Barcelona, d'estudiar l'ofici d'arts gràfiques a les Escoles Professionals de Sarrià, dels Salesians, entre 1967 i 1968. Tot i que la "nostra" impremta seguia –com la majoria– encomanant els clixés de qualsevol dibuix o fotografia a

Miquel Cardona llegint l'acta –respectuosament irònica– del premi d'humor "Domingo Marqués" 2003, d'Editorial Menorca. En va ser secretari del jurat durant més de dotze anys.

Gràcies a la fusió amb la Impremta des Racó (Massanet), Miquel Cardona proposà un nou concepte d'arts gràfiques: introduí el sistema offset.

Aquesta innocent declinació verbal costà una sanció de la Direcció General de Premsa.

Barcelona, que posteriorment es fixaven damunt un peu metàl·lic –i abans de llenya– per aixecarlo al mateix nivell que els tipus de lletra.

La seva incorporació em va frapar més a nivell personal que no professional. Encara record sentir-lo cantar: *I aquella retxa de sol ja no me vol il·luminar. I ara què?, i ara què?*. Aquesta última frase repetitiva era el títol de la cançó d'Antoni Parera Fons que el seu germà Biel duagué a la final del Festival de la Cançó d'Alaior de 1967. Sempre he sospitat que en la denominació de la galeria d'art Retxa n'hi havia alguna reminiscència. D'altra banda, i després de molts anys, en Biel Cardona tornà a cantar en públic en el comiat del seu germà amb *Sa cançó des qui no hi és*; moments d'emoció a flor de pell per als assistents.

Una habilitat d'en Miquel que em deixava esbadalit era la facilitat per crear una caricatura; amb quatre retxes prenia forma sobre

el full en blanc. Entre 1968 i 1971 publicà –amb regularitat diària al principi– els seus dibuixos al "Menorca", que es movien entre la crítica social quotidiana, eclesiàstica, política i l'amor a la pròpia llengua, ara novament amenaçada des del poder polític. Per a l'època del tardofranquisme que vivíem eren prou avançats; massa i tot per als censors de la Direcció General de Premsa, que van donar algun disgust al diari.

Per aquest cantó també vam viure situacions paral·leles. Un escrit meu de l'època, el primer que publicava –i en castellà– va costar, segons el titular de la notícia: *Otra multa de 25.000 pesetas al Menorca*. Es tractava d'una carta publicada l'abril de 1972, en què expressava la disconformitat amb el fet que Espanya no hagués signat la Declaració Universal dels Drets Humans de l'ONU, fet constatat pel director en el plec de descàrrec. En els "considerandos" de la resolució del Ministeri d'Informació i

Turisme s'estimava que l'escrit havia faltat a la veritat(!), descatava els Principios del Movimiento Nacional i ignorava totalment les garanties del Fuero de los Españoles del 17 de juliol de 1945.

Encara record el director del diari, Mateu Seguí Mercadal, pujant les escales de ca meua per donar-nos la notícia, i la consegüent sorpresa familiar. Per mi no va tenir majors repercussions; recuperat de l'ensurt inicial, vaig continuar publicant al "Menorca", i encara avui m'admir de la paciència dels successius directors amb les meves col·laboracions. Pel director va ser un fort càstig, que no era el primer. Com recorda la mateixa resolució, anteriorment havia estat sancionat amb dues multes de 10.000 i 25.000 pessetes.

Una d'aquelles sancions l'havia rebuda el "Menorca" per una de les caricatures publicades per Miquel Cardona, en la sèrie de títol genèric "Bon dia", el 2 de març

de 1971, en el qual satiritzava la designació de càrrecs públics a dit entre els membres del "Movimiento". No feia altra cosa que formular el creixent anhel de democratització –propi i generalitzat– que superava els límits admissibles pel règim.

Tots dos ens vam mantenir a l'ofici, per bé que amb rumbos diferents, ell com a capdavanter de la impremta Cardona i jo com a empleat de La Económica, des Castell. Vaig seguir amb interès la seva aposta pel sistema offset d'impressió, que venia a revolucionar les arts gràfiques en donar el salt de l'herència del bon Gutenberg a la informàtica, deixant enrera els tipus de plom i antimoni, que segons Antoni Cardona, qui va ser company meu de feina a la impremta des Castell, era causa de mort prematura dels professionals d'aquest ofici; potser anava ben encaminat! Com a subscriptor de primera fornada de l'Enciclopèdia de Menorca i com a germà d'un dels impulsors primerencs, he seguit de prop la magnífica empremta de disseny gràfic que hi ha deixat en Cardona.

Un amic és aquella persona que, encara que faci estona que no l'has vista, en retrobar-la és com si hi haguessis parlat just ahir; la connexió és instantània. La nostra no era una amistat conreada dia a dia, era de trobades esporàdiques però molt agraiades. La darrera vegada ens vam trobar dins Ciudadella, tan animós com sempre malgrat el fràgil estat de salut; he de confessar que vaig quedar amb ganes de tenir-hi una conversa més assossegada, però, per l'estima que desvetllava, eren moltes les persones que s'hi apropaven.

Deu dies abans del seu traspass, la meua dona, jo i dos bons guies, en Pau Gener i en Bep Capó, vam pujar fins a sa Bassa Verda. Parlant sobre diferents qüestions, va sorgir l'escola rural de Sant Joan de Missa, on en Bep, els seus germans i una germana d'en Pau hi havien estat escolaritzats. Va resultar que n'Antònia Moll, dona d'en Cardona, havia estat mestra d'aquesta escola. Vam quedar amb en Pau que em passaria els correus electrònics d'en Miquel i de n'Antonyita, per tractar d'aquest tema i una excusa per reprendre el contacte.

Aquesta vegada –Miquel– ja no podrà ser. Però tu i els teus podeu estar ben segurs que som molts el que sentim com a pròpia la teua pèrdua quan encara podies aportar molt al món de l'art, la cultura o el disseny gràfic, però per damunt de tot trobarem a faltar la teua immensa capacitat d'obrir-te als altres, incondicionalment.

adsintes@telefonica.net